

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ ТА ЕРГОТЕРАПІЇ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО - ОЗДОРОВЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті висвітлено педагогічні умови організації навчального процесу у ЗВО під час підготовки майбутніх фахівців фізичної терапії та ерготерапії (фізичної реабілітації) до впровадження фізкультурно-оздоровчих технологій у їх професійній діяльності: модернізація змісту професійної підготовки шляхом упровадження практично орієнтованих технологій із організації фізкультурно-оздоровчих технологій; створення відповідного освітньо-розвивального середовища; створення стійкої позитивної мотивації до оволодіння сучасними фізкультурно-оздоровчими технологіями та ціннісного ставлення до діяльності, спрямованої на відновлення здоров'я людини.

Ключові слова: *умова, педагогічна умова, професійна підготовка, фізична терапія, ерготерапія, фізична реабілітація, готовність, фізкультурно-оздоровчі технології, освіта, зміст освіти, методологічні підходи, освітнє середовище.*

Постановка проблеми. В умовах модернізації системи вищої професійної освіти та перехід на європейські стандарти, коли новітні фізкультурно-оздоровчі технології стрімко заповнюють фізкультурний простір, необхідні нові вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії (реабілітації). Це пов'язано з підвищенням вимог до їх практичної активної й відповідальної професійної діяльності.

Отже, ураховуючи потреби ринку праці, які вимагають істотної модернізації процесу сучасної системи професійної підготовки, у нашому дослідженні важливо визначити дієві педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії до впровадження фізкультурно-оздоровчих технологій у професійну діяльність.

Аналіз актуальних досліджень. Педагогічні умови є однією з найважливіших складових педагогічної системи професійного розвитку студентів, адже безпосередньо визначають результативність усього педагогічного процесу.

Саме тому наукове обґрунтування педагогічних умов, які відповідають предмету даного дослідження, є необхідною передумовою моделювання та впровадження педагогічної системи професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичної терапії та ерготерапії.

Проблемам вивчення педагогічних умов формування професійної компетентності присвячено роботи В. Г. Бутенко, І. О. Грязнова, Д. В. Іщенко, О. І. Пометун, В. А. Поліщук, Л. М. Романишиної, М. І. Сметанського та інших. Незважаючи на суттєву увагу з боку науковців до цієї проблеми, обґрунтування педагогічних умов професійної підготовки фахівців фізичної терапії та ерготерапії в наукових працях не розглядалося.

Метою статті є теоретичне обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців із фізичної терапії та ерготерапії до впровадження фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності.

Методи дослідження: аналіз наукових джерел, узагальнення результатів дослідження окремих авторів.

Виклад основного матеріалу. Особливе місце в підготовці майбутнього фізичного терапевта та ерготерапевта повинно відводитися педагогічним умовам організації освітнього процесу, від яких залежить рівень їх професійної майстерності та творчої самореалізації, удосконалення їх діяльності та різнобічний розвиток. Адже, на думку Ю. К. Бабанського (1982), «...ефективність педагогічного процесу закономірно залежить від умов, у яких він проходить».

У філософському словнику «умова» визначається як категорія, у якій відображено універсальні відношення речі до тих факторів, завдяки яким вона виникає й існує [10, с. 703].

У сучасній педагогіці зміст поняття «педагогічні умови» має різні визначення та трактується як: «якісна характеристика основних факторів, процесів і явищ освітнього середовища з відповідними вимогами до організації діяльності; комплекс заходів, що забезпечують розв'язання конкретного педагогічного завдання та сприяють підвищенню ефективності навчального процесу»; «сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і прийомів підвищення ефективності навчально-виховного процесу і матеріально-просторового середовища, що забезпечують успішне вирішення поставлених і проєктованих у дослідженні завдань».

І. Ю. Аксаріна зазначає, що до педагогічних умов можна віднести ті, які свідомо створюються в освітньому процесі й повинні забезпечувати найбільш ефективне протікання цього процесу [2, с. 12].

Так, О. Повідайчик (2007) обґрунтувала низку педагогічних умов, реалізація яких позитивно впливає на підвищення ефективності навчально-виховного процесу, а саме, створення інформаційного середовища, забезпечення професійної спрямованості дисциплін, розробку та використання модульних програм курсів, забезпечення взаємозв'язку між фаховими та загальними дисциплінами [7, с. 20]. Долинний Ю. О. (2017) у своїх працях виділяє такі умови: проведення систематичної роботи по формуванню *професійно спрямованої системи теоретичних знань, спеціальних умінь і практичних навичок, позитивної мотивації щодо*

впровадження технології; здатності до осмислення своїх власних дій, поведінки, вчинків, спілкування і стосунків з людьми.

Аналізуючи вище зазначене, можна стверджувати, що педагогічні умови можуть бути різноманітними як за своїм змістом, так і за впливом на особистість, отже випадково обрані педагогічні умови можуть лише частково впливати на успішність розвитку професійно компетентності майбутніх фахівців. Саме тому, на думку І. Седової (2012), педагогічні умови повинні відповідати таким вимогам: бути зумовленими змістом майбутньої професійної діяльності фахівця та специфікою його навчання; становити сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і матеріально-технічних факторів, що забезпечують успішне вирішення поставлених завдань; включати зовнішні (соціально-економічні, соціально-культурні та ін.) і внутрішні (психолого-педагогічні, дидактичні та ін.) умови, уміщувати мотиваційний, організаційний, змістовий, контрольний-оцінний аспекти.

У процесі виокремлення комплексу педагогічних умов ми орієнтувалися на: гуманістичне спрямування освіти та вимоги, що висувуються суспільством сучасному фахівцю з фізичної терапії, ерготерапії (фізичного реабілітолога); провідні ідеї особистісно-орієнтованого підходу; розуміння терапевтом важливості оздоровчої діяльності. У результаті були визначені найбільш значущі, на нашу думку, педагогічні умови формування готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії до впровадження фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності, серед яких:

- модернізація змісту професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичної терапії та ерготерапії шляхом упровадження практично орієнтованих технологій із організації фізкультурно-оздоровчих технологій;
- створення відповідного освітньо-розвивального середовища в майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії;
- створення стійкої позитивної мотивації до оволодіння сучасними фізкультурно-оздоровчими технологіями та ціннісного ставлення до діяльності, спрямованої на відновлення здоров'я людини.

Вище зазначені педагогічні умови повинні розглядатися в нерозривній єдності між собою як єдина система, що включає взаємопов'язані компоненти, які мають характер взаємодії в досягненні бажаного результату, а саме – готовності майбутніх фахівців із фізичної терапії та ерготерапії до продуктивного виконання професійної діяльності. Отже, розглянемо сутність кожної з умов, та визначимо їх місце у процесі навчально-педагогічної діяльності.

Практична зорієнтованість педагогічних технологій, форм і методів навчання сприяє оволодінню відповідним рівнем знань, умінь і навичок та здатністю застосовувати їх у своїй майбутній професії [7, с. 23–38].

Зміст освіти – це вимоги до системи знань, умінь та навичок, світогляду та громадських і професійних якостей майбутнього фахівця, що формуються у процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку науки, техніки, технологій та культури й на пряму залежить від суспільних потреб.

Н. Ф. Тализіна вказує на те, що при побудові змісту навчання необхідно передбачати всі основні види діяльності, необхідні для оволодіння знаннями, для вирішення завдань, передбачених метою навчання [9, с. 9].

Ураховуючи, що фізична активність є традиційно й обґрунтовано найважливішим чинником забезпечення дієздатності людини, ефективним засобом формування її нозологічного здоров'я, реабілітації і підготовки до активної життєдіяльності, а організація різних форм фізкультурно-оздоровчих технологій для різних нозологічних груп є одних із головних завдань професійної підготовки фізичного терапевта, варто модернізувати зміст освіти, щоб досягнути кінцевого результату навчання – формування готовності до впровадження фізкультурно-оздоровчих технологій у професійній діяльності.

Зміст процесу підготовки майбутніх фахівців із фізичної терапії (фізичної реабілітації) до фізкультурно-оздоровчої діяльності спрямований на оволодіння студентами ґрунтовними знаннями з таких навчальних дисциплін: «Динамічна анатомія», «Фізіологія людини», «Вікова фізіологія», «Фізіологія рухової активності», «Інструментальні методи функціональної діагностики та лікування», «Теорія та методика фізичної культури», «Лікувальна фізична культура», «Оздоровчо-рекреаційна рухова активність», «Фізкультурно-оздоровчі технології», «Сучасні фітнес-технології». Виходячи з цього, варто окреслити важливі недоліки такої підготовки, зокрема відсутність належної уваги навчання методикам застосування різних форм фізкультурно-оздоровчої діяльності із особами різних нозологічних груп, зокрема людьми з обмеженими можливостями, а також відсутність практично зорієнтованого навчання. Окрім того, спрямованість навчання повинна бути не тільки на оволодіння знаннями про зміст та функції будь-якої фізкультурно-оздоровчої технології, а й на умови ефективного здійснення фізкультурно-оздоровчої діяльності та особливості її поетапної реалізації в лікувально-профілактичних, реабілітаційних, освітніх, санаторно-курортних закладах, спортивно-оздоровчих установах різного форм власності та закладах соціального захисту населення в напрямі переходу від процесу відновлення до процесу оздоровлення.

Ураховуючи вище зазначене, ми пропонуємо доповнити змістовий блок експериментальними спецкурсами: «Теорія та методика оздоровчого тренування», «Адаптивний фітнес». Практичний досвід фізкультурно-оздоровчої діяльності студенти повинні обов'язково набувати у процесі проходження педагогічної та виробничої практик у відповідних вище зазначених установах.

Для виявлення особливостей освітньо-розвиваючого середовища в педагогічному процесі ЗВО необхідно розглянути поняття «середовище», «освітнє середовище», «освітньо розвивавальне середовище».

Розвиток людини завжди відбувається в певному середовищі і під його впливом. У філософському енциклопедичному словнику середовище представлено як суспільні, матеріальні і духовні умови, які оточують людину. Середовище в широкому сенсі (макросередовище) охоплює суспільно-економічну систему в цілому: виробничі сили, суспільні відносини, суспільну свідомість і культуру. Середовище у вузькому сенсі (мікросередовище) включає безпосереднє оточення людини: сім'ю, трудовий, навчальний та ін. колективи і групи. Середовище робить вирішальний вплив на формування й розвиток особистості [10, с. 703].

Освітнє середовище є одним із важливіших чинників розвитку особистості. Ураховуючи трактування освіти в енциклопедіях і словниках та напрацювання науковців, освітнє середовище можна окреслити як систему умов існування, формування й діяльності особистості у процесі засвоєння нею певної системи наукових знань, практичних умінь і навичок; або як систему умов виховання і навчання особистості; освітній простір – як сукупність зовнішніх об'єктів, педагогічну реальність, в якій відбувається процес і спостерігається результат засвоєння особистістю певної системи наукових знань, практичних умінь і навичок [5, с. 465–466].

Освітньо-розвивальне середовище – це система умов і впливів, які сприяють активному розвитку, навчанню, вихованню особистості дитини, її здатності до самостійної діяльності, умінню пристосовуватися до змін.

У структурі освітнього середовища вищого навчального закладу можна виокремити такі структурні компоненти: особистісний (суб'єкти освітнього процесу, зв'язки та взаємовідносини між ними), аксіологічно-смысловий (місія, візія, стратегія, цінності, традиції, церемонії, ритуали, символи, корпоративна культура), інформаційно-змістовий (основні та допоміжні освітні програми; позааудиторні, соціальні проекти; нормативні документи, які регламентують освітню діяльність та взаємодію суб'єктів освітнього процесу), організаційно-діяльнісний (форми, методи, способи, технології, стилі взаємодії суб'єктів освітнього процесу, способи комунікації, управлінські структури та механізми), просторово-предметний (матеріально-технічна інфраструктура, аудиторний фонд, комп'ютерний парк, бібліотечні ресурси, побутові умови, дизайн та обладнання приміщень).

І. Карабаєва вказує, що освітнє розвивальне середовище передбачає спрямованість методів, форм, засобів, принципів організації навчально-виховного процесу на забезпечення максимального розвитку навчально-пізнавальних можливостей студентів, саморозвитку суб'єктів.

Передусім навколишнє середовище повинно відповідати структурі когнітивної (пізнавальної) сфери студента, передбачати можливості вільного розвитку всіх видів її діяльності.

Для розвитку мотивації навчання потрібні: середовище, що стимулює, і цілеспрямований вплив через систему педагогічних прийомів. Тому загальні умови педагогічного стимулювання на заняттях варто поєднувати із застосуванням широкого діапазону методичних прийомів, які «прямо працюють» на мотиваційний компонент заняття.

Сьогодні в педагогічній практиці широко застосовуються різноманітні шляхи активізації навчання, основні з них – різноманіття методів, засобів, форм.

У підручнику «Педагогічні теорії, системи, технології» [1, с. 383] серед методів навчання виділено окрему групу методів стимулювання навчально-пізнавальної діяльності, до яких віднесено: методи емоційного стимулювання (створення ситуацій успіху в навчанні, заохочення й покарання в навчанні, використання ігрових форм організації навчальної діяльності, постановка системи перспектив); методи розвитку пізнавального інтересу (формування готовності до сприймання навчального матеріалу, побудови навколо навчального матеріалу ігрового пригодницького сюжету, стимулювання цікавим змістом, створення ситуацій творчого пошуку); методи формування відповідальності й почуття обов'язку (роз'яснення учням особистої значущості навчання, пред'явлення вимог та привчання до їх виконання); методи розвитку творчих здібностей і особистісних якостей учнів (творче завдання, постановка проблеми чи створення проблемної ситуації, дискусія, створення креативного поля, переведення гри на інший, більш складний, творчий рівень). До методів стимулювання віднесено й методи організації навчальної діяльності (ігри, дискусії) [3, с. 48–53].

Суттєву роль також відіграють методи організації навчальної діяльності, які мають значний навчальний ефект, а саме методи ігор, дискусій та ін.

Важливе місце у формуванні пізнавальних мотивів, педагогічного мислення в майбутніх фахівців із фізичної терапії та ерготерапії посідають інтерактивні методи навчання [4, с. 62].

Так, з метою підтримання стійкої мотивації поряд із традиційними методами і формами навчання у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії варто застосовувати такі інноваційні технології, як інтерактивні, мультимедійні, технології проблемного навчання, ігрові та ситуаційні технології, тренінги, а також технології майстер-класів.

Застосування фізкультурно-оздоровчих технологій у процесі навчально-виховного процесу майбутніх фахівців необхідно розглядати як чинники, що позитивно впливають на ефективність методичної підготовки

студентів, сприяють формуванню в них методичної готовності до застосування фізкультурно-оздоровчих технологій у процесі майбутньої професійної діяльності.

До організаційно-педагогічних умов формування готовності до застосування оздоровчих технологій варто відносити аналіз інтересів і потреб студентів для індивідуального та диференційованого підходів включення їх у здоров'язбережувальну діяльність; безперервність та послідовність фізкультурно-оздоровчих занять, адекватність фізичних навантажень; орієнтацію на саморозвиток; можливість підбирати й використовувати основні критерії діагностування процесу адаптації організму до фізичних навантажень із використанням сучасних комп'ютерних технологій для управління процесом оздоровчого тренування; реалізацію системних механізмів застосування оздоровчих технологій у процесі фізичного виховання з метою оздоровлення студентів, підготовку їх до майбутньої професійної діяльності; забезпечення навчального процесу сучасними матеріально-технічними засобами навчання; створення здоров'язбережувального освітнього середовища ЗВО [6, с. 59–67].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, процес формування готовності майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії до впровадження фізкультурно-оздоровчих технологій буде результативним при дотримання таких педагогічних умов: модернізація змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії шляхом упровадження практично орієнтованих технологій по організації фізкультурно-оздоровчих технологій; створення відповідного освітньо-розвиваючого середовища у майбутніх фахівців з фізичної терапії та ерготерапії; створення стійкої позитивної мотивації до оволодіння сучасними фізкультурно-оздоровчими технологіями та ціннісного ставлення до діяльності, спрямованої на відновлення здоров'я людини. У подальшому плануємо практично перевірити вплив визначених педагогічних умов на формування методичної готовності до застосування фізкультурно-оздоровчих технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аверинцев, С. С. (1983). *Философский энциклопедический словарь*. Москва (Averintsev, S. S. (1983). *Philosophical Encyclopedic Dictionary*. Moscow).
2. Аксарина, И. Ю. (2006). *Педагогические условия адаптации выпускников школ на этапе перехода от общего к высшему профессиональному образованию* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01). Москва (Aksarina, I. Yu. (2006). *Pedagogical conditions of adaptation of school graduates at the stage of transition from general to higher professional education* (PhD thesis abstract). Moscow).
3. Артюшина, М. В. (2013). Методи і прийоми мотивування і стимулювання навчальної діяльності студентів. *Вісник Житомирського державного університету*, 3 (69), 25–32 (Artiushina, M. V. (2013). Methods and techniques for motivating and stimulating students' educational activities. *Bulletin of Zhytomyr State University*, 3 (69), 25–32).

4. Бернвальдт, Т. (2011). Формування мотивації навчальної діяльності майбутніх учителів в умовах сьогодення. *Рідна школа*, 11, 60–64 (Bernwaladt, T. (2011). Formation of motivation of educational activity of future teachers in the present conditions. *Native school*, 11, 60–64).

5. Єжова, О. О. (2011). Створення освітнього середовища, спрямованого на формування ціннісного ставлення до здоров'я в учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*, 15 (I), 464–471 (Yezhova, O. O. (2011). Creation of an educational environment aimed at forming a value attitude towards health in students of vocational schools. *Theoretical and Methodological Problems of Education of Children and Student Youth*, 15 (I), 464–471).

6. Кузнєцова, О. (2017). Педагогічні умови формування готовності студентів до використання оздоровчих технологій у процесі фізичного виховання і життєдіяльності. *Наукові записки. Серія: педагогіка*, 3, 59–67 (Kuznetsova, O. (2017). Pedagogical conditions of students' readiness to use health-saving technologies in the process of physical education and living. *Scientific notes. Series: Pedagogy*, 3, 59–67).

7. Луговий, В. І. (2007). Ключові поняття сучасної педагогіки: навчальний результат, компетентність, кваліфікація. *Педагогічна і психологічна науки в Україні*, 1, 23–38 (Luhovyi, V. I. (2007). Key concepts of modern pedagogy: academic result, competence, qualification. *Pedagogical and psychological science in Ukraine*, 1, 23–38).

8. Повідайчик, О. С. (2007). Формування інформаційної культури майбутнього соціального працівника в процесі професійної підготовки (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04). Тернопіль (Povidaichuk, O. S. (2007). *Formation of information culture of the future social worker in the process of vocational training* (PhD thesis abstract). Ternopil).

9. Талызина, Н. Ф. (1980). *Методика составления обучающих программ*. Москва (Talyzina, N. F. (1980). *Methodology for developing educational programs*. Moscow).

10. Шинкарук, В. І. (1980). *Філософський словник*. Київ (Shynkaruk, V. I. (1980). *Philosophical Dictionary*. Kyiv).

РЕЗЮМЕ

Беспалова Оксана. Педагогические условия подготовки будущих специалистов по физической терапии и эрготерапии к использованию физкультурно-оздоровительных технологий.

В статье освещены педагогические условия организации учебного процесса в вузе при подготовке будущих специалистов физической терапии и эрготерапии (физической реабилитации) к внедрению физкультурно-оздоровительных технологий в их профессиональной деятельности: модернизация содержания профессиональной подготовки путем внедрения практически ориентированных технологий по организации физкультурно-оздоровительных технологий; создание соответствующей образовательно-развивающей среды; создание устойчивой положительной мотивации к овладению современными физкультурно-оздоровительными технологиями и ценностного отношения к деятельности, направленной на восстановление здоровья человека.

Ключевые слова: условие, педагогическое условие, профессиональная подготовка, физическая терапия, эрготерапия, физическая реабилитация, готовность, физкультурно-оздоровительные технологии, образование, содержание образования, методологические подходы, образовательная среда.

SUMMARY

Bespalova Oksana. Pedagogical conditions of training of future physical therapy and ergotherapy specialists for implementation of physical and health technologies.

The purpose of the article is theoretical substantiation of pedagogical conditions of training future specialists in physical therapy and ergotherapy for introduction of physical culture and health technologies in professional activity.

Methods of research: analysis of scientific sources, generalization of research results of separate authors.

Conclusion and perspectives of further research. The process of forming readiness of the future specialists in physical therapy and ergotherapy to implement physical culture and health technologies will be effective under the following pedagogical conditions: modernization of the content of professional training of the future specialists in physical therapy and ergotherapy through introduction of practically oriented technologies for organization of physical culture and health technologies; creation of the appropriate educational and developmental environment for the future specialists in physical therapy and ergotherapy; creation of a stable positive motivation for mastering modern fitness-recreational technologies and value attitude towards activities aimed at restoring human health. In the future, we plan to test practically the influence of certain pedagogical conditions on the formation of methodological readiness for the use of physical culture and health technologies.

Key words: condition, pedagogical condition, professional training, physical therapy, ergotherapy, physical rehabilitation, readiness, physical culture and health technologies, education, content of education, methodological approaches, educational environment.

УДК 376-056.3:797.2

Яна Коштур

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0003-4548-040X

DOI 10.24139/2312-5993/2018.05/398-408

КОРЕКЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЗАНЯТЬ ПЛАВАННЯМ ІЗ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИМИ ПІДЛІТКАМИ

У статті визначено науково-педагогічне підґрунтя корекції психофізичного розвитку розумово відсталих дітей. Підтверджено думку про необхідність впливу на психофізичну сферу дітей із вадами розумового розвитку в умовах корекційно спрямованих занять з плавання. Визначено специфіку впливу корекційної роботи на дітей із інтелектуальною недостатністю. Доведено, що корекційні заняття плавання є засобом фізичного розвитку, корекції та компенсації наявних психофізичних порушень у розумово відсталих дітей. Охарактеризовано особливості організації навчально-виховного процесу дітей із вадами розумового розвитку. Актуальним є вивчення інших проблем корекції психофізичного розвитку розумово відсталих підлітків.

Ключові слова: розумова відсталість, підлітки, плавання, корекційні заняття, психофізичний розвиток.

Постановка проблеми. Спеціальні дослідження, проведені в Україні в останні роки, сприяють подоланню стереотипів у розумінні проблем навчання й виховання дітей із особливостями психофізичного розвитку.